

**Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle ehdotuksesta
neuvoston asetukseksi (euron väärentämisen torjunta)**

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään Eduskunnalle Euroopan yhteisöjen komission 26 päivänä heinäkuuta 2000 tekemä ehdotus neuvoston asetukseksi euron

väärentämisen torjunnasta (komission asiakirja KOM(2000) 492 lopullinen) sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 14 päivänä joulukuuta 2000

Ministeri *Suvi-Anne Siimes*

Lainsäädäntöneuvos Seppo Tanninen

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Seppo Tanninen

MUISTIO

8.12.2000

EHDOTUS NEUVOSTON ASETUKSEKSI EURON VÄÄRENTÄMISEN TORJUNNASTA (EURON VÄÄRENTÄMISEN TORJUNTA)

1. Ehdotus ja sen tavoite

Komissio antoi 26.7.2000 ehdotuksen neuvoston asetukseksi euron väärentämisen torjunnasta (KOM(2000) 492 lopullinen). Ehdotus pyrkii varmistamaan korkeatasoisen euron väärentämisen torjunnan. Sen tarkoituksena on vahvistaa eurosetelien ja -metallirahan oikeudellista suojaa sekä kattaa väärentämistä koskevien teknisten ja tilastotietojen käsittely, operationaalisten ja strategisten tietojen käsittely sekä yhteistyö ja keskinäinen avunanto.

Euroopan keskuspankki (jäljempänä EKP) ehdotti 7.7.1998 antamassaan suosituksessa toimenpiteistä eurosetelien ja -metallirahojen oikeudellisen aseman turvaamiseksi, että euron oikeudellinen asema turvattaisiin yhteisön lainsäädännöllä.

Neuvostolle, Euroopan parlamentille ja EKP:lle 22.7.1998 annetussa komission tiedonannossa euron suojelusta ja väärentämisen torjunnasta määriteltiin yhteisen rahan suojaamisen haasteet ja tavoitteet sekä EKP:n, komission ja Europolin vastualueet ottamalla lähtökohdaksi väärän rahan valmistamisen vastustamisesta 20.4.1929 tehty Geneven yleissopimus (väärän rahan valmistamisen vastustamisesta tehty kansainvälinen yleissopimus).

Neuvosto laajensi 29.4.1999 Europolin toimemaksiantoa rahan ja maksuvälineiden väärentämisen torjuntaan. Neuvosto teki 29.5.2000 puitepäätöksen rahanväärennyksen estämiseksi annettavan suojan vahvistamisesta rikosoikeudellisten ja muiden seuraamusten avulla euron käyttöönnoton yhteydessä.

2. Ehdotuksen sisältö

Asetusehdotuksen 1 artikla sisältää eurosetelien ja -metallirahan, euron väärentämisen, teknisten tietojen, operatiivisten tietojen, strategisten tietojen, Geneven yleissopimuksen määritelmät. Väärennetyillä euroseteleillä tai väärennetyillä eurometallirahoilla tarkoitettaisiin euromääräisiä seteleitä tai metallirahoja, jotka on valmistettu tai muunnettu ilman toimivaltaisten liikkeeseenlaskusta vastaavien viranomaisten lupaa, valmistettu käyttämällä laillisia välineitä tai raaka-aineita niiden oikeuksien ja ehtojen vastaisesti, joiden mukaan toimivaltaiset viranomaiset voivat laskea liikkeeseen rahaa tai laskettu liikkeeseen niiden oikeuksien ja ehtojen vastaisesti, joiden mukaan toimivaltaiset viranomaiset voivat laskea liikkeeseen rahaa.

Euron väärentämisellä tarkoitettaisiin rahanväärennyksen estämiseksi annettavan suojan vahvistamisesta rikosoikeudellisten ja muiden seuraamusten avulla euron käyttöönnoton yhteydessä 29.5.2000 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 3–5 artiklassa kuvattuja toimia.

Asetuksessa tarkoitettuja teknisillä tiedoilla olisivat tiedot, jotka liittyvät niiden ominaisuuksien kuvaamiseen, jotka erottavat aidot setelit tai metallirahat väärennetyiksi epäilyistä seteleistä tai metallirahoista (väärennöstyypin kuvaus), operatiivisia tietoja tiedot, jotka liittyvät väärentämisrikoksiin, paikalla tehtävien tarkastusten ja tutkimusten tehostamisessa apuna käytettävät henkilötiedot mukaan luettuina sekä strategisia tietoja tiedot, jotka liittyvät riskien arvioinnille asetettuihin tavoitteisiin, jotka ovat jo tutkit-

tavana olevan tai todennäköisesti tutkittavaksi otettavan yksittäistapauksen käsittelylle asetettuja tavoitteita laajempia.

Asetuksessa säädettäisiin myös toimivaltaisen kansallisen viranomaisen määritelmästä. Näitä olisivat 2 artiklan mukaan jäsenvaltioiden tähän tehtävään nimittämät viranomaiset, jotka

keräävät ja analysoivat väärennetyihin euroseteleihin liittyviä teknisiä tietoja, erityisesti kansalliset keskuspankit tai muut valtuutetut laitokset,

keräävät ja analysoivat väärennetyihin eurometallirahoihin liittyviä teknisiä tietoja, erityisesti kansalliset keskuspankit tai muut valtuutetut laitokset;

keräävät ja analysoivat euron väärentämiseen liittyviä operatiivisia ja strategisia tietoja, erityisesti Geneven yleissopimuksen 12 artiklassa tarkoitetut kansalliset keskus-toimistot; tai

paljastavat ja ottavat talteen väärennetyjä rahoja, nostavat syytteitä tai määräävät rangaistuksia.

Jäsenvaltioista lähtöisin oleviin väärennetyihin euroseteleihin ja -metallirahoihin liittyvien teknisten tietojen keruu ja luettelointi kuuluisi 3 artiklan mukaan toimivaltaisen kansallisten viranomaisten vastuulle. Tiedot toimitettaisiin edelleen EKP:iin tallennettaviksi ja käsiteltäviksi. EKP vastaisi myös yhteisön ulkopuolisista maista lähtöisin oleviin väärennetyihin euroseteleihin ja -metallirahoihin liittyvien teknisten tietojen keruusta. EKP:n tekniset tiedot olisivat suoraan toimivaltaisen kansallisten viranomaisten sekä komission ja Europolin käytettävissä niiden tehtävistä riippuen.

Väärennetyjen euroseteleiden paljastamisesta ja talteenotosta vastaavien toimivaltaisen kansallisten viranomaisten olisi toimitettava valtuutetulle kansalliselle laitokselle viipymättä näytekappaleet kustakin väärennetyistä eurosetelityypistä analysoitaviksi ja yksilöitäviksi sekä hallussaan olevat tekniset ja tilastotiedot. Valtuutettu kansallinen laitos toimittaisi EKP:lle kaikki sen määrittämät kriteerit täyttävät uudet väärennöstyypit. EKP toimittaisi kyseisille viranomaisille viipymättä analyysinsä lopulliset tulokset (4 art.).

Ehdotuksen 5 artiklan mukaan kukin jäsen-

valtion olisi perustettava tai nimittävä kansallisen metallirahojen tutkimuskeskus. Kansalliset viranomaiset, jotka on valtuutettu paljastamaan tai ottamaan talteen väärennetyjä eurometallirahoja, toimittavat kansalliselle metallirahojen tutkimuskeskukselle viipymättä näytekappaleet kustakin väärennetyistä eurometallirahatyypistä sekä hallussaan olevat tekniset ja tilastotiedot. Kansallinen metallirahojen tutkimuskeskus toimittaa Euroopan tekniselle ja tieteelliselle keskukselle kaikki sen määrittämät kriteerit täyttävät uudet väärennöstyypit. EKP asettaa tätä tarkoitusta varten kansallisten metallirahojen tutkimuskeskusten käyttöön hallussaan oleviin väärennetyihin eurometallirahoihin liittyvät tekniset tiedot. Euroopan tekninen ja tieteellinen keskus analysoi ja luokittelee väärennetyt eurometallirahat ja toimittaa kyseisille viranomaisille viipymättä analyysinsä lopulliset tulokset.

Luottolaitosten ja laitosten, jotka harjoittavat eri valuuttojen määräisten seteleiden tai metallirahojen vaihtoa, esimerkiksi valuutanvaihtopisteet, olisi poistettava kaikki väärennetyt eurosetelit ja -metallirahat markkinoilta ja toimitettava ne toimivaltaisille kansallisille viranomaisille. Tätä tarkoitusta varten niiden olisi tarkastettava asianmukaisesti kaikkien vastaanottamiensa euroseteleiden ja -metallirahojen aitous. Laitoksille, jotka huolimattomuuttaan tai tarkoituksellisesti jättävät täyttämättä velvollisuutensa, voitaisiin määrätä rangaistuksia (6 art.).

Jäsenvaltioiden olisi 7 artiklan mukaan huolehdittava siitä, että Europol perustaa euron väärentämisen torjunnasta vastaavan yksikön, jota hallinnoidaan Europolin yksikönä. Yksikkö hoitaisi Europolin tietojärjestelmän osana operatiivisten ja strategisten tietojen vaihtoa, keruuta ja analysointia koskevaa järjestelmää. Jäsenvaltioiden olisi huolehdittava siitä, että yksikkö tukee jäsenvaltioiden toimivaltaisen viranomaisten välisen tietojenvaihdon tehostamista näiden hoitaessa euron väärentämisen ehkäisemiseen ja torjuntaan liittyviä tehtäviään, huolehtii strategista analyysia varten harjoitettavaa euron väärentämisen seurantaan koskevasta säännöllisestä tiedottamisesta toimivaltaisille viranomaisille, EKP:lle ja komissiolle, avustaa tarvittaessa pyynnöstä tai omasta aloitteesta

taan jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden toimivaltaisista viranomaisista näiden hoitaessa euron väärentämisen ehkäisemiseen ja torjuntaan liittyviä tehtäviään (8 art.).

Kunkin jäsenvaltion olisi 9 artiklan mukaan taattava, että euron väärentämistapauksiin liittyvät kansallisella tasolla saatavilla olevat tiedot toimitetaan hallinnollisen tai oikeudellisen esitutkinnan jälkeen Geneven yleissopimuksen 12 artiklassa tarkoitettulle kansalliselle keskustoimistolle.

Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että Geneven yleissopimuksen 12 artiklassa tarkoitetut kansalliset keskustoimistot ilmoittavat hallinnollisen tai oikeudellisen esitutkinnan jälkeen 7 artiklassa tarkoitettuun tietojärjestelmään kansallisen Europol-yksikön kautta kaikista havaituista euron väärentämistapauksista. Tietojärjestelmä olisi suoraan kansallisten keskustoimistojen käytettävissä. Toimitettavat tiedot koskisivat tapauksen yksilöimistä, väärennettyjen rahojen yksilöimistä, väärennosten havaitsemisolosuhteita, takavarikoimisen taustaosuhteita, tapaukseen osallisia henkilöitä ja yhteyksiä muihin tapauksiin. Jäsenvaltioiden olisi myös huolehdittava siitä, että kansalliset keskustoimistot päivittävät tiedot säännöllisesti ja antavat joka tapauksessa tietoja menettelyn vaiheista ja rikosoikeudellisen käsittelyn etenemisestä. Jos kansallisessa lainsäädännössä sitä edellytetään, toimistot pyytäisivät toimivaltaiselta oikeusviranomaiselta luvan tietojen antamiseen (10 art.).

Jäsenvaltioiden olisi 11 artiklan mukaan huolehdittava siitä, että toimivaltainen kansallinen viranomainen, jolle tietopyyntö on esitetty, toimittaa tietopyynnön esittäneen toimivaltaisen kansallisen viranomaisen pyynnöstä tälle kaikki sellaiset tiedot, joista pyynnön esittäjälle voi olla hyötyä euron väärentämisen ehkäisemisessä, tutkimisessa ja torjumisessa, sekä lisäksi 7 artiklassa tarkoitettulle yksikölle tarvittaessa kopion kyseisistä tiedoista.

Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että 7 artiklassa tarkoitettu yksikkö ottaa käyttöön välittömän ja tarkoituksenmukaisen toiminnan mahdollistavan viestintäjärjestelmän. Viestintäjärjestelmän (pikahälytysjärjestelmän) olisi oltava käytössä vuorokauden ympäri ja seitsemänä päivänä viikossa. Jär-

jestelmän on oltava vuorovaikutuksessa operatiivisen ja strategisen tietojärjestelmän kanssa, sen on mahdollistettava kuvien ja valokuvien vaivaton lähettäminen ja siinä on oltava myös vastausmahdollisuus. Järjestelmässä olevat tiedot koskevat viestin tunnistetta, väärennöstyyppiä, tapaukseen osallisia henkilöitä ja pyydettyä toimenpidettä (12 art.).

Jäsenvaltioiden olisi myös huolehdittava siitä, että 7 artiklassa tarkoitettu yksikkö kerää operatiivisia ja strategisia tietoja euron väärennöstapauksista yhteisön ulkopuolisissa maissa. Lisäksi olisi aloitettava yhteistyö yhteisön ulkopuolisten maiden kanssa. Saatuaan tiedot yhteisön ulkopuolisesta maasta havaitusta euron väärentämistapauksesta toimivaltaisten kansallisten viranomaisten olisi tarjottava Europolin ja komission tuella toimivaltaisten yksikköjensä apua, kansallisten yhteyshenkilöiden apu mukaan luettuna, ehkäisemistä ja paljastamista koskeviin tehtäviin. Sillä seikalla, tiedetäänkö tapauksella olevan yhteyttä apua antavan jäsenvaltion alueeseen, ei ole vaikutusta tähän velvollisuuteen (13 art.).

Jäsenvaltioiden, toimielinten ja muiden elinten olisi 14 artiklan mukaan huolehdittava siitä, että asetuksen nojalla toteutettujen henkilötietojen käsittelytoimenpiteiden tietosuojan taso vastaa vähintään yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetun direktiivin 95/46/EY periaatteiden mukaista suojaa. Tekniseen turvallisuuteen liittyvät tiedot katsottaisiin ammattisalaisuuksiksi.

Asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan 1.1. 2001 (15 art.).

3. Vaikutukset Suomessa

Rahan väärentäminen on säädetty Suomessa rangaistavaksi rikoslain 37 luvussa. Rahanväärennystä (1 §) on sekä väärän rahan valmistaminen ja rahan väärentäminen että vääräksi tai väärennetyksi tiedetyn rahan maahantuonti, hankkiminen, vastaanottaminen ja toiselle luovuttaminen. Myös rahanväärennoksen valmistelu (4 §), väärän rahan käyttö (5 §), väärän rahan hallussapito (6 §) ja rahajäljitelmän levitys (7 §) ovat rangaistavia. Rahanväärennoksen valmistelua on se,

että rahanväärennysrikoksen tekemistä varten valmistetaan, tuodaan maahan, hankitaan tai vastaanotetaan tällaisen rikoksen tekemiseen soveltuva väline tai tarvike. Väärän rahan käytöllä tarkoitetaan sitä, että henkilö vastaanotettuaan väärää tai väärennettyä rahaa käypänä, luovuttaa sen toiselle saattaakseen sen uudelleen sellaisenaan liikkeeseen. Väärän rahan hallussapitona pidetään sitä, että ilman hyväksyttävää syytä pidetään hallussaan väärää tai väärennettyä rahaa. Rahajäljitelmän levityksellä tarkoitetaan sitä, että yleisölle levittämistä varten valmistetaan tai hankitaan taikka yleisölle levitetään käypää rahaa erehdyttävästi muistuttava lomake, merkki, kuva tai muu esine.

Oikeusministeriössä valmistellaan hallituksen esitystä, jolla on tarkoitus saattaa rikoslain 37 luvun säännökset vastaamaan neuvoston 29.5.2000 tekemän puitepäätöksen rahanväärennyksen estämiseksi annettavan suojan vahvistamisesta rikosoikeudellisten ja muiden seuraamusten avulla euron käyttöönoton yhteydessä edellytyksiä.

Voimassa olevan lain mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuu ei ulotu rikoslain 37 luvussa tarkoitettuihin rikoksiin. Tämä on tarkoitus muuttaa puitepäätöksen voimaansaattamisen yhteydessä.

Suomessa luottolaitoksille tai valuutanvaihtopisteille ei ole säädetty erillistä velvollisuutta tarkastaa setelien ja metallirahan aitoutta. Sen sijaan niillä on rikoslain väärän rahan käyttöä koskevan säännöksen mukaisesti velvollisuus pidättäytyä luovuttamasta vääräksi havaitsemaansa rahaa liikkeeseen. Lisäksi niiden ei ole sallittua ilman hyväksyttävää syytä pitää hallussaan väärennettyä rahaa. Säännökset eivät kuitenkaan velvoita luottolaitoksia aktiivisesti tarkastamaan rahan aitoutta.

Suomi liittyi vuonna 1932 Geneven vuoden 1929 väärän rahan valmistamisen vastustamista koskevaan yleissopimukseen (SopS 47/36). Sopimuksen 12 artiklan tarkoittamana kansallisena keskustoimistona toimii keskusrikospoliisi. Keskusrikospoliisi toimii myös kansallisena Europol-yksikkönä.

Poliisin toimintaa liittyvästä henkilötietojen suojasta säädetään poliisin henkilötietorekistereistä annetussa laissa (509/1995)

ja asetuksessa (1116/1995) sekä henkilötietolaissa (523/1999). Muun muassa kyseisissä säädöksissä on Suomessa pantu täytäntöön direktiivi 95/46/EY.

4. Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää euron väärentämisen torjuntaa erittäin tärkeää. Euron väärennyksen torjunta edellyttää yhteisön tason toimintaa, joten asetuksen antaminen on sinänsä perusteltua. Ehdotus sisältää Europolin ja sen toimintaan liittyen useita säännöksiä, joissa asetetaan velvollisuuksia Europolille tai jäsenvaltioille suhteessa Europolin. Velvoitteiden asettaminen Europolille tai jäsenvaltioille suhteessa Europolin on kuitenkin ala, josta EY:n perustamissopimuksen, johon asetus perustuu, sijasta määrätään Euroopan unionista tehdyn sopimuksen oikeus ja sisäasioita koskevan VI osaston määräyksissä poliisiyhteistyöstä ja oikeudellisesta yhteistyöstä rikosasiassa. Näin ollen valtioneuvosto pitää välttämättömänä, että perustamissopimuksen perusteella laadittavaan asetukseen ei sisällytetä unionisopimuksen alaan kuuluvia säännöksiä. Tämä ei kuitenkaan estä sitä, että perustamissopimuksen nojalla annettavassa asetuksessa todetaan Europolin roolista euron väärentämisen torjunnassa tämän tapahtuessa unionisopimuksen perusteella säädetyn Europol-yleissopimuksen ja sen nojalla annettujen määräysten mukaisesti.

Asetuksessa ei myöskään tule velvoittaa jäsenvaltioita säätämään rangaistuksia luottolaitoksille, jotka laiminlyövät asetuksen mukaisesti velvollisuudet. Rikosoikeus ei kuulu yhteisön toimivaltaan. Rangaistusten sijasta asetuksessa tulisi, kuten muussakin yhteisölainsäädännössä, vain velvoittaa kansallisesti säätämään hallinnollisista seuraamuksia.

Valtioneuvosto katsoo, että tehokas euron väärentämisen torjunta edellyttää myös Europolin aktiivista roolia. Asetuksen rinnalle on perusteltua arvioida tarvetta laatia unionisopimuksen VI osastoon perustuva instrumentti, jossa määritellään Europolin tehtävät sekä tarvittaessa myös rangaistusmääräykset. Instrumentin tulisi olla puitepäätös, koska asiassa on edettävä nopeasti.

